
MARIA'S KAMP

DOOR

L. E.

Groot, sterk en eenzaam lag daar, in de 16de eeuw, het klooster Maria's kamp, in het Drenthsche veen, in het dingspel en kerspel van Rolde.

Het was gesticht ruim drie eeuwen geleden, in het jaar 1257, gesticht tot boetedoening der door den ban getroffen Drenthenaren!

De Drenthenaren waren opgestaan tegen hun wettigen heer, Otto II, bisschop van Utrecht, maar dat was het ergste niet geweest. En het ergste was ook niet geweest, dat zij hun wapens hadden opgenomen en zich in slagorde hadden geschaard tegenover de troepen van den Bisschop, in het Anensche veen, tusschen Coevorden en Gramsbergen, in Augustus 1227. Maar het ontzettende was geweest, dat zij hun Bisschop hadden gedood in dien slag; en niet alleen gedood, maar wreedaardig verminkt, en, dat zij het eerwaardige hoofd met de geschoren kruin met vele bijslagen hadden doorkliefd! Het was een ontzettende dag geweest, die zomerdag van 1227, toen onder de stralende zon vele Stichtsche en Geldersche edelen hun dood vonden in het verraderlijke veen, en de woeste Drenthsche benden, zoowel mannen als vrouwen, rondwaarden om de verslagen vijanden af te maken en uit te plunderen. Zij waren horden van wilden geweest!

De bestraffing van zooveel wreedheid was niet uitgebleven. Er had weer veel bloed gevloeid aan beide zijden, want de Drenthenaren bleven zich verweren, maar eindelijk kwam men toch tot een vergelijk, en onder een der eischen van den Stichtschen bisschopszetel, die ingewilligd werden, was het stichten van een nonnenklooster van de Cistercienser orde. Daar, vanuit de kloosterruimten zouden gebeden opstijgen, dag en nacht, voor den troon des Allerhoogsten! want waar Christus werd aanbeden, moest het heidendom wijken!

Het was eerst opgericht geworden in de nabijheid van Coevorden,

maar het lag daar niet veilig; het land was laag, en overstromde dikwijls, en de sterkte Coevorden was daarbij een brandpunt van strijd en onrust. De nonnen vroegen om een andere woonstee, en haar werd een andere plaats aangewezen, rustiger en veiliger, in het kerspel van Rolde, in het buurtschap Assen, ver verwijderd van de breede heirwegen.

Geheel vanuit Bentheim waren de zware steenblokken aangevoerd geworden, per kar, 's zomers, als de wegen begaanbaar waren, en de baksteen en hout waren uit Groningen gekomen, en het hout was in het woud geveld, en zoo was het gebouw verrezen, temidden van het bosch, omgeven van grachten en muren. Van lieverlede was de stichting ook vermogend geworden, want de nonnen, die er wenschten opgenomen te worden, moesten zooveel inbrengen, dat zij haar eigen onderhoud konden bekostigen. De eene bracht tienden aan, de andere een boerenplaats, een derde een weiland, of een stuk veen; en zoo waren de bezittingen van Maria's kamp aangegroeid door de eeuwen heen.

Het klooster was altijd zeer in trek geweest, er waren tijden geweest, dat het te klein bleek te zijn voor de vele aanvragen, maar nu, op het einde der 16de eeuw was die bloeitijd voorbij, het getal der zusters was niet groot.

Nimmer had Margaretha van Eirthen, Abdisse van Maria's kamp, geweten, dat het leven zoo onzeker was! Zij was al zooveel jaren in het convent geweest, en sedert 1575 regeerde zij er als abdis, maar deze laatste jaren na 1594 vielen haar het zwaarst. Voor dien was het steeds oorlog geweest, eigenlijk zoolang zij het zich herinneren kon: en vooral na 1580 was de tijd spannend geweest, toen graaf Rennenberg Groningen en Drenthe aan den koning van Spanje had overgeleverd. Steeds was er na dien gestreden, ook om het bezit van Coevorden. Drenthe was een toonbeeld van strijd geweest: het vee was geroofd geworden; de velden geplunderd; pachten konden er niet opgebracht worden; de boeren konden geen tienden afstaan, daar waar zij zelf niets meer bezaten! Maar in 1594 was het tot een einde gekomen: prins Maurits had eindelijk Coevorden ontzet;

Groningen had zich aan de Staatschen overgegeven; en toen Spaansche benden nog vanuit zuidelijk gelegen plaatsen in Drenthe kwamen stroopen, had Prins Maurits o. a. Oldenzaal, Ootmarsum en Lingen veroverd in 1597, zoodat de Spanjaarden ook daaruit verdreven waren geworden. Ach ja, de zoozeer gevreesde legerbenden waren nu verdwenen; nu zou het weer goed worden!

Langzaam, de handen gevouwen in de wijde mouwen van haar wit habijt, schreed de Abdis haar binnenplaats op en neer; haar rimpelig gezicht in de witte kap, met de zwarte falie, had een bezorgden trek, en lusteloos bijna staarden haar oude oogen naar de klare Meilucht boven haar. Over den muur heen, kon zij de toppen der boomen zien, waarover reeds een groen waas zich uitspreidde; een frissche aardlucht woei af en toe haar tegen. Het was Mei, zonnige Mei!

Buiten de kloosterpoort, wist zij de arbeiders ijverig aan het werk op het land; de Drenthsche boeren kregen weer moed in het bebouwen van hun velden, nu sedert een paar jaar geen oorlog gewoed had binnen hun grenzen. Als het zoo bleef, zouden zij weer opbrengst ontvangen op hun arbeid! En wellicht zou dan ook het klooster de zijn toekomstige tienden van graan en vruchten weer binnen zien komen: Er was weinig geleverd de laatste jaren, het klooster had geld moeten opnemen, om de noodige etenswaren te kunnen koopen; de zusters moesten toch lèven! Het was niet altijd onmacht geweest van de pachters, als zij het verschuldigde niet brachten. De vrouwe-Abdis wist het wel — er was ook onverschilligheid geweest, en ook heimelijke verwachting, dat het klooster niet zijn recht zou eischen. De vrouwe-Abdis zou zich wel stil houden: zij zou geen klacht indienen, een klacht zou de aandacht op zich doen trekken, en op het klooster!

In Drenthe hielden allen zich stil! Er was er geen, die sprak. Men ontzag elkander angstvallig! En niemand wist eigenlijk wat Drenthe hoopte of vreesde. Was het nu Spaansch- of Staatsgezind? Was het nu protestant geworden? Of was het Roomsche? Er was geen kerspel, dat zich uitsprak. De vroegere pastoors waren er nog allen;

zij werden stilzwijgend in hun bediening gelaten; maar een meening over hen, over hun leer werd niet geuit; zij waren Drenthsch zooals hun parochianen; niemand wilde de eerste zijn, die in zou grijpen, en verandering wilde brengen. Men wachtte en zweeg. De Abdis zweeg ook, maar achter haar gerimpeld voorhoofd waren vele zorgen.

De zon op de stille binnenplaats deed haar goed; zij voelde zich warmer worden; hoe vredig was het er. Zij bleef staan, om te luisteren naar den zacht suizenden wind door de toppen der hooge boomen. Hoeveel jaren aaneen had zij de lente zien terugkomen in haar stille woonplaats!

Plotseling hief zij haar hoofd rechter op. Hoorde zij daar hoevengetrappel, op den zandweg, buiten de gracht? Snel getrappel als van dravende paarden, niet het zware treden van de ossen der boerenkarren? De poortwachter, bij de brug, had het blijkbaar ook gehoord, want hij snelde plotseling het binnenplein op.

„Ruiters, waarde Moeder, en zij komen hier recht op af.”

„Ruiters? welk soort ruiters? edellieden — of soldaten?”

De stem der Abdis was kortaf van de spanning; ach, zij hield niet van ruiters: zij waren altijd ongeluksboden in haar klooster.

„Het zijn, geloof ik, boden van den Stadhouder, Graaf Willem Lodewijk.”

„Boden van den Stadhouder? Welk besluit komen ze nu mededeelen?” Haar gelaat was bleeker dan voorheen.

„De Stadhouder moet nu in Groningen zijn,” viel de poortwachter in, „en er zijn er van Drenthe ook geroepen!

Ze zullen er van alles besloten hebben en misschien ook wel wat het klooster betreft!”

De Abdis gaf geen antwoord; zij trachtte haar gedachten te verzamelen.

„Als het werkelijk boden van den Stadhouder zijn,” zeide zij eindelijk, „en zij moeten mij spreken, laat hen dan binnen en wachten op het plein. Ik zal ze dan ontvangen in de zaal, waar ik zijn zal met de Keldersche en de sub-priorinne,” en langzaam wendde zij zich om, naar een zijdeur, die toegang gaf naar de gewelfde gang met gotische

bogen, die om het binnenplein heenliep. Nog even ving zij op gerucht aan de buitenpoort. De ruiters waren blijkbaar afgestapt.

„Zouden ze ons komen aanzeggen, om weg te gaan?” schoot het door haar heen, en haar knieën knikten. Wat zouden ze allen moeten beginnen? en haastiger dan tevoren liep zij de lange gang af naar het vertrek, waar zij de beide oudste nonnen, die de titels van Keldersche en sub-priorinne droegen, wist te vinden. Met haar drieën wilde zij de boden ontvangen, plechtig, zooals het paste aan de Abdisse van Maria's kamp.

Recht en statig, geleund tegen de hooge leuning van haar zetel, zat een oogenblik later de abdis, in haar gewelfde zaal, waar het zonlicht binnenviel door de kleine ruiten der hooge kruisvensters; aan haar eene zijde zat Lamme Avinge de keldersche, en aan den anderen kant Jaentien Haelewechs, de sub-priorinne, allen dochters van het eenzame, in zichzelf gekeerde Drenthe. Wat kwamen die andere Drenthen haar aanzeggen — als meesters — alsof zij niet allen gelijk waren in hun land, en gelijklijk stonden op hun rechten? Hadden niet altijd de Drenthen, in het openbaar, of heimelijk zich verzet tegen allen dwang, deze als onrecht aanvoelend?

De deur aan het uiteinde van de zaal werd opengeworpen, en twee ruiters met oranjesjerpen over hun wambuis traden naar binnen, de wijde flaphoeden diep afnemend voor de drie zwijgende, in zwart en wit gehulde vrouwengestalten. Met een lichte hoofdbuiging erkende de Abdis dezen groet.

De oudste der boden nam een vel papier uit zijn wambuis, en dit openvouwend, begon hij langzaam en duidelijk te lezen: „Wilhelm Ludwig, Graaf van Nassau-Catzenelnbogen, enz., Stadhouders over Friesland, Stad en Ommelanden van Groningen, enz. doen te weten:

Dat de Heeren Generale Staten, van de Vereenigde Nederlandsche Provinciën beliefd heeft, ons te gelasten, om de Reformatie en Christelijke bestelling, van Kerken en Scholen in de Landschap Drenthe (die duslang, uit niet geringe ergernis van vele vrome en goedgehartige lieden, verwijt is), eerstesdaags bij de hand te nemen, gevende ons daartoe behoorlijk autorisatie, om zoodanig werk te

berechten, met raad en bijstand van eenige voorname personen, uit gedachte landschap, bij ons te verkiezen. Naar voorgaande communicatie en advies, van derwelke wij voor allen dingen noodig gevonden hebben, om alle pastoors, priesters, vicaressen, schoolmeesters en andere geestelijken, die duslang in den pausdom den kerkdienst in de Landschap Drenthe verzorgd hebben, te bevelen met dezen, dat zij zich nu dadelijk des kerkdienst onthouden zullen, en zich gans und gar, niet meer aannemen, noch onderwinden. Ook voorts, hare zaken daarnaar stellen, dat zij, binnen drie weken, de woningen en goederen van de pastoriën en kerken mogen ontruimen, en daarvan wegtrekken, en overleveren aan de kerkvoogden en de oudsten van den kerspel. Dan zullen wij, ter eerster bekwamer gelegenheid, gemelde pastoren en geestelijken een dag en plaats bestemmen, alwaar diegenen, die geneigd mochten zijn, zich tot de reine bekentenis en leer des Evangelies te begeven, zullen verschijnen, om gehoord, en op hare gaven, leven en geschiktheid gelet te worden. En zullen wij degenen, die tot bekentenis der waarheid van harte geneigd, en tot den Gereformeerden kerkdienst bekwaam zullen bevonden worden, daartoe in eenige kerspelen van Drenthe nieuwe beroepinge verleenen, en beneffens andere gereformeerde gebruiken. Des in oorkonde hebben wij deze geteekend, en ons zegel daarnevens op het spatium laten drukken. Gedaan te Groningen, den 10den Mei 1598."

Zonder haperen had de lezer zijn taak volbracht, en vouwde toen langzaam het bevelschrift weder toe. De Abdis staarde roerloos voor zich uit; toen — in de stilte, weerklonk eensklaps haar stem kortaf:

„Waarom wordt ons dit voorgelezen? Wij zijn hier geen parochie; wij hebben hier geen pastorale goederen."

„U herbergt dikwijls een priester, waarde moeder, die dienst doet in de kapel; deze dienst moet gestaakt worden. Het pausdom zal in de Landschap Drenthe niet meer geduld worden," de bode sprak dreigend.

„We hebben geen prior meer hier," legde de Abdis gelaten uit: „de laatste heeft ons verlaten, en zijn huis is leeg, het is onbewoond."

Zij sprak bijna klagend, alsof zij deernis wilde opwekken, „wij hebben hier geen priesters.”

„Wellicht niet op dit oogenblik, maar zij komen hier anders dikwijls genoeg. Dit moet nu uit zijn! Als u later het rechte woord wilt hooren, zult gij naar Rolde moeten gaan; daar ligt uw kerspelkerk.”

„Rolde?!” Even gloeiden de doffe oogen op, maar dadelijk weer werd het gelaat zonder uitdrukking. Rolde? daar stond een pastoor, die de gereformeerde beginselen beleed! Dat was er een, die zeker nu gehandhaafd zou worden bij besluit van de nieuwe regeering. De pastoor van Rolde? Zij zou hem nimmer willen hooren! Maar zij zou haar gedachten niet verraden: „Rolde is een heel eind van hier,” zeide zij onverschillig, alsof zij er ooit over denken zou, om uit eigen beweging buiten haar klooster te treden!

„Een heel eind van hier? Een uur slechts! En als gij en uw nonnen den boerenwagen neemt, gaat het gemakkelijk genoeg; de weg is goed in den zomer. Maar hoe het ook zij, Vrouwe, het is u verboden, om priesters dienst te laten doen in uwe kapel, of waar ook, hier in het klooster. Verzet u niet tegen den wil der Staten Generaal, anders zult gij en de anderen Maria's kamp moeten verlaten.”

De spreker nam zijn hoed, dien hij op een zetel had geworpen, weder op, en met een lichte buiging, gevolgd door zijn makker, verliet hij de zaal. Hij had haast; zijn beveldschrift moest hij nog in verscheidene andere kerspelen voorlezen en overreiken.

Toen de zware eikenhouten deur in de ijzeren klink was dichtgevallen, en het geluid der dreunende stappen weggestorven was, zagen de vrouwen elkander aan.

„Zij zeiden er nog niets van, dat het klooster opgeheven zou worden,” fluisterde zuster Lamme, „zouden ze ons hier laten?”

„In al de andere provincies zijn ze reeds ontruimd en leeggehaald, 't zal hier ook wel gebeuren, nu ze eenmaal beginnen op te treden.” Zuster Jeantien's oogen stonden groot van ontroering. „En wat dan?”

De Abdis haalde even de schouders op; op het oogenblik behoefde zij daar niet aan te denken! Maar hoe moest het gaan met den dienst

in de kapel? Ach, er waren dagen genoeg voorbijgegaan, dat er geen mis gelezen was geworden. Maar dikwijls toch was er ook een priester gekomen, die zijn dienst gedaan had, en die de kelk weer opgeheven had voor het altaar!

Het was nog nimmer verboden geworden, zooals thans. Niemand had ooit krachtdadig ingegrepen! „Pastoor Wessels zou over een week hier komen,” prevelde zij voor zich uit. „Zou hij den dienst toch doen?”

„Om 's hemels wil!” riep zuster Lamme ontzet uit: „u denkt daar toch niet aan, waarde Moeder? U heeft toch gehoord, dat het klooster dadelijk ontruimd zou worden, als er dienst werd gedaan!” Zij legde haar krachtige hand op den arm der Abdis, „we moeten alles doen, om dat te voorkomen. Zij zullen het klooster zeker in 't oog houden.”

„We moeten ons zoo stil mogelijk houden,” viel zuster Jaentien smeekend bij, met een ontstelden blik naar het ondoorgrondelijke gelaat van haar Overste. „Als er hier heelemaal niets gebeurt, dan zullen ze ons vergeten.”

„Vergeten! Ja, ze zullen ons, gij, zuster Lamme en Jaentien, en mij spoedig genoeg vergeten, maar niet het klooster en niet zijn bezittingen! Denkt niet, dat er niets gebeuren zal!”

Zij stond op, de Abdis, een verbitterde uitdrukking in haar oogen. Zuster Lamme zag dwingend naar haar op:

„Maar hoe stiller wij ons houden, hoe beter het zal zijn,” trachtte zij te overtuigen. „Het zou toch te erg zijn, als wij het over ons zelf heen haalden al die rampen, ze moeten ons niets kunnen verwijten; en dan blijven we misschien.”

Zij zag de zaal eens rond; op den steenen vloer, tegen de gewitte muren met de eikenhouten betimmeringen scheen de vroolijke Meizon; onder de hooge schouw lag het hout niet meer opgestapeld; het werd nu zomer; er was geen vuur meer noodig; blank was het ijzer geschuurd van de haardplaat. Hoe goed kende zij het alles hier! En hoe ijverig beheerde zij — de Keldersche — de voorraden van het klooster!

„Wees voorzichtig, waarde moeder,” ook zuster Jaentien drong aan: „we leven hier als schapen onder de wolven! En wij kunnen het toch niet helpen, dat zij ons onze herders hebben afgenomen! Wij zijn weerloos! Wij kunnen alleen zwijgen en lijden.”

„Het is een onrecht, dat zij ons aandoen,” de stem van de Abdis was vol bitterheid. „Hier, in Maria's kamp hebben meer dan drie eeuwen de zusters gewoond, en is er dienst geweest in de kapel, en zijn de gebeden opgestegen! Niemand hebben wij ooit kwaad gedaan. En nu komen zij, en verbieden dat alles! Maar wij zijn de oudsten; wij hebben de oudste rechten!”

„O ja, onrecht is het zeker,” de Keldersche bleef volkomen kalm; „er is nooit anders dan onrecht in de wereld! Wat hebben de boeren geen onrecht geleden met al die oorlogen! En geen partij die beter was: De Spaanschen roofden, maar de Staatschen roofden ook. Wij lijden hier allemaal in Drenthe. We kunnen ons niet verweren; we zijn te zwak; we moeten afwachten.”

„En niets doen, dat kwaad bloed zou kunnen zetten,” viel zuster Jaentien ijverig in.

„Wachten en niets doen! we hebben nooit anders gedaan!” de oogen der waarde Moeder schoten vuur. „Het zou beter zijn, als we sterven konden voor onze zaak!”

De anderen staarden haar verbijsterd aan; zóó hadden zij haar nog nooit gezien.

„Misschien wel,” viel eindelijk zuster Jaentien in, „maar zij zullen ons den dood niet aandoen! Zij zullen ons verbannen, uit Maria's kamp; het veen in. Ik zou niet weten, waarheen ik gaan moest; ik heb geen familie meer; al mijn broeders en zusters zijn gestorven, en ik ken hun kinderen nauwelijks: zij hebben vele verliezen geleden in deze oorlogstijden; en zij zouden mij niet graag zien komen in dezen duren tijd. Waar zou ik dan heen moeten gaan?” Haar stem klonk verwijtend; zij vond de Abdis zeer onredelijk. Wat had die te praten van zich te verweren, en te sterven, terwijl zijzelf toch werkelijk niet alleen in 't spel was, maar zooveel anderen door haar onstuimigheid zou meeslepen!

„Verweer zou niets dan ellende brengen over ons allen,” zeide zij streng en nadrukkelijk.

De Abdis antwoordde niet meer; haar bleeke handen, die zich even gebald hadden in de spanning van het oogenblik, hingen weer krachteloos langs haar wit habijt, en in haar oogen was de gloed verdoft. Wat baatte al haar spreken. Zij stond toch alleen. De Keldersche en de sub-priorinne hadden gelijk, er viel niets tegen haar meeningen in te brengen. Een priester toelaten, zou roekeloos zijn, en de zusters zouden in 't ongeluk gestort worden. Maar o de pijn, die het haar deed! de pijn, dat zij geen van allen met haar weenden over het ongebruikte altaar en den ledigen tabernakel in haar stille kapel!

Er was geen verweer in de Landschap Drenthe; geleidelijk werden de pastoriën ontruimd; de kerken gesloten; alleen in Ruinen was de dienstdoende priester opstandig. In de 32 kerspelen echter waren slechts twee pastoors, die zich dadelijk gereformeerd van beginselen verklaarden: en later traden er nog enkelen toe, maar meer was het ook niet, en uit de andere provincies moesten de noodige krachten beroepen worden. De bewoners zagen hen rustig komen, en schaarden zich gewillig om den preekstoel in de leeggehaalde kerken, waar alleen de banken waren gebleven. Onder witsel waren de muurschilderingen verdwenen, het altaar was afgebroken, de beelden eveneens.

Het beroepen was nog niet zoo vlug gegaan; er waren maanden verlopen, dat alle kerkdiensten stil hadden gelegen. Ook in Maria's kamp was geen priester meer gekomen. In het optreden der huidige regeering was iets onverzettelijks, dat tot voorzichtigheid dwong. Had zij niet den ongehoorzamen pastoor te Ruinen met geweld uit de pastorie verwijderd?

„Ziet u nu wel!” vermaande zuster Lamme tegen de Abdis: „het baat niets, om tegenstand te bieden. Als er hier dienst was geweest, dan hadden zij den priester er uit gesleurd, en wij er bij! En wat dan! En nu hooren wij nog niets!”

De Abdis antwoordde niet. Wat moest zij hierop antwoorden?

Had zuster Lamme niet gelijk? Waren zij nog niet allen rustig bijeen? Af en toe werd er wel gemompeld, dat ook het klooster zou opgeheven worden, evenals het stift Dieninge, in het Zuiden van Drenthe, maar meer dan een gerucht was het toch niet. Maar echt, onwankelbaar gelooven in een onverstoorde toekomst dat deed de abdis niet. Er zóu verandering komen, zij wist het maar al te goed, al waren nu zomer en najaar rustig heen gegleden, en al had de Keldersche ijverig toegezien op het vullen van haar kelders en zolders.

December was donker en koud, dat was ieder jaar zoo geweest, maar als een lichtende ster had er altijd geblonken de gedachte aan het komende kerstfeest. Zou zij dit jaar de nachtmis vieren? Het zingen der metten in den vroegen morgen van elken dag was reeds lang afgeschaft; men vreesde, dat dit voor een dienst zou worden aangezien; en Roomsche gebruiken — hoe dan ook — waren verboden. In de kapel kwam zelden meer iemand. Waartoe ook? De tabernakel was leeg; de Godslamp gaf geen schijnsel meer, het immer brandende lichtje was gedoofd.

Maar in den Kerstnacht wilde de Abdis nog eens de mis vieren met hen allen, en een priester moest komen, om de kelk en de hostie op te heffen. Nog eenmaal het alles te hebben zoo als vroeger, toen zij allen te zamen kwamen en hun liederen zongen ter eere van den geboren Heiland!

Toen echter de 24ste aanbrak, toen wist zij dat er geen geestelijke zou staan voor het altaar; niemand waagde het om te komen, en, zij had ook niemand gevonden, dien zij vertrouwen kon, om het verblijf van een priester te zoeken en dezen te verzoeken om naar Maria's kamp den tocht te ondernemen. De sub-priorinne en de Keldersche hadden er zich krachtig tegen verzet en al haar plannen gedwarsboomd; zij hadden ze alle afgekeurd, en voor onuitvoerbaar verklaard. Zij had er zich bij neergelegd, gelaten, maar te zamen zouden zij zingen in de kapel in den heiligen nacht! Dáaraan hield zij vast.

„Als zij het klooster maar niet beloeren vanuit het bosch,” waarschuwde zuster Lamme, „en als zij het schijnsel maar niet zien der kaarsen in de kapel!”

„En als zij ons maar niet hooren! De nacht is zoo stil.”

„Als ze binnen willen komen, moeten ze toch aan de poort kloppen, en dan hebben we tijd te over om de kapel te verlaten,” besliste de Abdis krachtig; haar gelaat was onverzettelijk; het tegen spreken harer minderen viel haar op; haar gezag werd den laatsten tijd weinig meer geteld. De spanning en de vrees hadden vele scheidsmuren doen wegvallen, als zij — weerlooze vrouwen — te zamen zaten en fluisterend de toekomst bespraken! De regels van het stilzwijgen waren dikwijls gebroken geworden als een spannend bericht hen bereikt had. De Abdis had haar teugels weleens laten vieren en zij was nu niet meer bij machte, om deze vaster aan te trekken!

Maar nu, nu stond zij toch op haar gezag: In den vroegen morgen van Kerstdag zouden zij te zamen komen, in de kapel.

In de duistere steenen gang, waar een lantaarn in een nis een lichtcirkel wierp, schreden een voor een de zwijgende nonnengestalten naar de kerk. Zoo weinig zusters waren er nog maar: Zes ingezegende zusters en drie werkzusters: Vooraan gingen de Abdis met de sub-priorinne en de Keldersche. Een kille mufte lucht sloeg hun tegen vanuit de groote, holle leegte der kapel; dicht bij het altaar brandden een paar vetkaarsen ter verlichting in den donkeren nacht; zij gaven nauwelijks schijnsel, en verder in het ruim hing de duisternis. De in lood gevatten ruitjes waren bevroren, en daar waar een enkel plekje onberoerd was gebleven, was hier en daar een flonkerende ster zichtbaar aan den donkeren winterhemel.

De abdis zonk op haar knieën, voor haar zetel, de oogen star gevestigd op het altaar. Maar het was leeg; onberoerd lag het altaar-kleed. Hoe anders dan vroeger! hoe anders!

„Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison,” begon weifelend en beverig het kleine koor te zingen. „Heer ontferm U onzer!” Het klonk zwak en soms nauw hoorbaar. Sommige der vrouwen wierpen bange blikken naar de donkere ruimte der gewelven. Zouden ze overvallen worden? Zouden hunne stemmen doorklinken tot buiten, tot over de kloostergracht?

„Heer, ontferm U onzer!” Alleen de Abdis bad met heel haar ziel;

en zij bad om de groote verlatenheid, waarin zij zich bevond, en om den ondergang van haar kerk! Verstrooid waren de schapen, de herders waren verdreven, en niets meer zou er van den schaapsstal overblijven! „Heer, ontferm U!” De herders hadden hun plicht niet gedaan; — de Abdis wist het maar al te goed — zij hadden geld en goed gezocht, en de zielen vergeten; en zij hadden maar al te dikwijls een zondige levenswijze gehad, en ergernissen gegeven zonder tal. Was het ook niet bekend, dat de pastoor van Ruinen, die nu zoo heldhaftig zijn standplaats verdedigde, eigenlijk een ergerlijk leven leidde? En waren er niet velen zoo? Nu had God de ontrouwe dienaren geslagen; zij waren verdreven.

En hier in het klooster zelf? Was daar ook niet de wereld binnengedrongen? Zoovele jaren reeds hadden de kloosterlingen geweten, dat er verandering zou komen in hun leven. Twintig jaar, en langer nog, geleden, waren reeds tallooze kloosters opgeheven geworden in de andere provincies, men wist daar nauwelijks meer wat een klooster beteekende — en de onrust daarover was overheerschend geworden in Maria's kamp. De zusters peinsden nu slechts over hun aardsche toekomst; of haar ook een jaargeld zou worden uitgekeerd, en waarheen zij zouden gaan; of hoe zij handelen moesten om in Maria's kamp te blijven, zooals de Keldersche! Maar aan een opgaan in hemelsche overdenkingen, dat was vergeten! En tòch, daarvoor waren zij immers bijeen?

„Gloria in excelsis Deo,

Et in terra pax hominibus bonae voluntatis”

zette het koortje den Engelenzang in. Maar het waren geen jubelende klanken zooals het behoorde; en het orgel zweeg ook. Niemand, die het durfde te bespelen uit vrees aandacht te trekken; niemand, die durfde juichend haar stem te verheffen! Er was slechts vrees en kleinmoedigheid.

De Abdis luisterde zwijgend toe; haar gerimpeld gelaat had een vermoeiden trek. Hoe anders was het, dan zij het zich had voorgesteld! Hoe eenzaam voelde zij zich! Hoe koud was het in de kapel. In de vorige jaren was dit nimmer tot haar doorgedrongen.

Hoe jubelend hadden zij allen toen de geboorte van den Heiland bezongen:

Laudamus te,
Benedicimus te,
Adoramus te, ¹⁾

Nu werd het bijna fluisterend uitgesproken; soms kon zij het nauwelijks verstaan. Maar zij kende de woorden te goed, om niet te weten, wat er gezongen werd. En nu wist zij ook, dat de smeekbede volgde:

Agnus Dei, Filius Patris,
Qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis. ²⁾

Zij vouwde de oude handen: „ontferm U onzer!” en altijd weer: „ontferm U onzer!” als een bange zucht gingen deze woorden door de groote stilte! Naast haar klonk een gesmoorde snik; zij zag even ter zijde. „Zuster Jeantien,” dacht zij, en een gevoel van mededoogen sloeg in haar op. Arme zuster Jeantien, die zoo de toekomst vreesde, omdat zij niemand had, om heen te gaan. Ach, het leven was te zwaar, voor haar allen, arme, verlaten vrouwen, zij hadden niemand, die hun recht deed. God alleen kon uitkomst geven, zij waren als schapen onder de wolven! Miservere nobis.

Toen de zangen gezongen waren en de gebeden gebeden, toen schreed de kleine stoet weder uit de kapel, met gebogen hoofden en gevouwen handen. Zorgvuldig doofde de Keldersche de walmende vetkaarsen en bracht ze terug bij haar kleinen voorraad in het klooster; kaarsen waren duur en zeldzaam! En toen de grauwe wintermorgen aanbrak, en het flauwe daglicht doordrong door de kleine ruiten der kerkramen, lag daar het ruim verlaten als altijd.

Wederom werd het een wachten, maandenlang! Snel werd er niet gehandeld in de Landschap Drenthe! Eindelijk, toen alle kerspelen ge-reformeed waren geworden, werden de kloosters

¹⁾ Wij loven u, wij zegenen u, wij bidden u aan.

²⁾ Lam Gods, Zoon des Vaders, Die de zonden der wereld draagt, ontferm U onzer.

Dieninge en Maria's kamp in behandeling genomen. Wel was de belangstelling altijd groot geweest voor deze stichtingen, en het feit, dat de bezittingen van Maria's kamp door zwak beheer dreigden verloren te gaan, werkte er toe mede, om in te grijpen. Het was bekend, dat de Abdis af en toe geld opnam, op de eigendommen van het klooster, om zichzelf en de nonnen van het noodigste te voorzien, want krachtig optreden tegen nalatige of onwillige pachters dat deed zij niet; zij voelde zich machteloos en verweerde zich niet; maar zodoende brokkelde langzamerhand het waardevolle goed geheel af. De Staten van de Landschap Drenthe konden zulks niet gedoogen. Particulieren kwamen op deze wijze goedkoop aan kostbare panden; en de gemeenschap behoorde er van zijn voordeel te hebben. Deze goederen, eenmaal voor godsdienstige doeleinden bijeengebracht, zouden „ad pios usus” gebruikt worden. De bewoonsters der beide conventen zouden een jaargeld genieten tot aan haar dood, maar de overige inkomsten zouden bestemd worden om predikanten, schoolmeesters en kosters te steunen.

En het klooster Maria's kamp zelf — de statige gebouwen met de ruime kapel, liggende binnen de breede grachten, liggende daar sterk en rustig in het bosch, ver van het gewoel van de wereld — het klooster werd aangewezen, om dienst te doen voor de vergaderingen van het college van Drost en Gedeputeerden!

Veelal waren de Staten bijeengekomen te Rolde, in de open lucht, in het Grollerbroek, maar nu zagen zij om naar een hecht gebouw, en het klooster in het buurtschap Assen, onder Rolde, bood alle voordeelen aan.

Langzaam, heel langzaam kwamen deze besluiten tot stand. In 1601 verscheen de nieuwe rentmeester aan de kloosterpoort, en betrok de woning, die hem was toegewezen, de Abdis en de zusters bleven den vleugel, dien zij bewoonden, bezetten.

De nieuwe rentmeester was een bescheiden figuur; hij viel de kleine vrouwschaar niet lastig, en zij trokken zoo weinig mogelijk de aandacht, zij bleven verborgen achter hun zware muren. Maar nu minder dan ooit hielden zij dienst in de kapel. Zij zongen er niet

meer. Het was er ook zoo anders en verlaten nu. Nu was ook het altaar weggenomen; en de beelden, die tegen de zuilen stonden, waren eveneens verdwenen; het was één groote, kille ruimte geworden; niemand, die het gebruikte, want Assen was geen kerspel; er werd geen predikant beroepen. De Abdis kwam er bijkans niet meer; zij kon die verwoesting bijna niet aanzien; en zuster Jaentien was ouder geworden van verdriet en zorg. Maar zuster Lamme hield moedig het hoofd omhoog.

„We moeten het niet opgeven,” zeide zij vol vertrouwen, „wie weet, of wij hier nog niet mogen blijven! We nemen zoo weinig plaats in. God zal voor ons zorgen.”

„Als ik maar sterven mag in mijn eigen cel,” en zuster Jaentien vouwde krampachtig de witte vingers in elkaar. Zooveel jaren had zij hier gewoond! o! zij kon de wereld niet weer in, en wonen onder een vreemd dak, bij vreemde menschen!

In het begin van 1602 werd aan de zusters van Maria's kamp bekend gemaakt, hoe groot haar jaarwedden zouden zijn. Zij waren niet belangrijk! De inkomsten van het klooster gedoogden niet meer, maar zoodra de geldelijke zaken later geregeld waren, en indien door versterf posten openkwamen, zouden deze uitkeeringen stijgen. De Abdis kreeg jaarlijks f 100, de Keldersche f 65, en zoo wisselde het tusschen f 100 en f 50.

Het was inderdaad niet veel, maar daar was nu eenmaal niets aan te doen; en ten slotte was een vaste uitbetaling in baar geld, in een tijd, waar geld zoo schaars kon zijn, toch een zekere weelde! Er waren zusters, die er zich vermogend door voelden, en wier bloedverwanten haar gaarne wilden huisvesten. Langzamerhand werd hun getal kleiner, in Maria's kamp. Het had geen zin meer, om daar bij elkaar te blijven.

„Maar ik blijf!” er was bijna een dreiging in de stem van zuster Jaentien.

Zuster Lamme had vriendschap met den nieuwen rentmeester gesloten; zij had hem vele uitleggingen verschaft over de inkomsten, hij was de oude vrouwen genegen geworden; zij deden geen kwaad,

en als hij in de bedroefde oogen van zuster Jaentien blikte, dan klom zijn medelijden. De Drost en de Gedeputeerden hadden toch niet dadelijk het gansche klooster noodig. Voor dat handjevol oude vrouwen kon nog wel een plaatsje bewaard blijven.

En waar zouden zij heen moeten gaan? Als zij buiten de poort zouden worden gedreven, desnoods met geweld — waarheen zouden zij zich dan begeven? Zuster Lamme had krijgslustig verklaard, dat zij te paard of per kar verder gebracht zou moeten worden, want, dat zijzelf geen voet zou verzetten. En waarheen zou men haar dan voeren? Midden in het bosch? Of in het veen? De Heeren Staten moeten het maar weten! *Zij wist het niet!*

Maar de Heeren Staten wisten het ook niet! Zij konden die eerwaardige vrouwen toch niet als bedelaressen aan de poort zetten van haar eigen woning! Zij behoorden tot de aanzienlijke geslachten van Drenthe! En toen — om alle moeilijkheden te vermijden, werd in 1603 het besluit uitgevaardigd, dat de zusters van Maria's kamp, die er wenschten te blijven, er mochten wonen tot aan haar dood, maar, dat zij geen nieuwe medebewoonsters in haar midden mochten opnemen.

„Ik heb het altijd wel gezegd,” zeide zuster Lamme met stralende oogen. „Zuster Jaentien maakte zich veel te veel zorgen! God zou ons verhooren.”

Over het vermagerde gelaat van de Abdis was even een gelukkige uitdrukking gegleden. O! het was goed om te weten, dat zij blijven konden tot het einde, en, dat zij tot het laatste toe zou wonen onder dit vertrouwde dak! Zij wilde de vreugde van zuster Lamme niet storen. En haar paste ook niet anders dan dankbaarheid over deze ongedachte uitkomst!

Maar diep in haar hart was de schrijnende smart over haar kerk. Die zou zij nimmer terugzien zooals vroeger. De plaats was woest en ledig geworden.

Toen langzamerhand al de kloosterlingen van Maria's kamp gestorven waren, toen kwamen Drost en Gedeputeerden geheel in het

bezit der hechte en schoone gebouwen. Het buurtschap Assen werd, door die vestiging der regeering, het middelpunt van de Landschap. Meerdere huizen verrezen er, en het getal der bewoners klom. Het klooster werd van lieverlede vergeten, de naam Maria's kamp verdween, en Assen nam toe in bloei en aanzien, om eindelijk tot hoofdplaats der provincie te worden geheven.